

จัดทำโดย

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลบางขัน
อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง(๑) อนุรักษ์ พื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทยสามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลบางชัน ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้สำรวจบุคคลสำคัญของท้องถิ่นเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลบางชัน เพื่อเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชนและเพื่อการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ต่อไป

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางขัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมตามยุค

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลบางขัน ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้สำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ชุมชน เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชนและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชนจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชุมชนต่อไป

๑. ***ด้านศาสนา***

วัด ๑ แห่ง ได้แก่
สำนักสงฆ์ ๕ แห่ง ได้แก่

๑. วัดตันไทร (หมู่ที่ ๑)
๑. สำนักสงฆ์ราชประชาธรรม (หมู่ที่ ๓)
๒. สำนักสงฆ์ควนทองประชาสรรค์ (หมู่ที่ ๔)
๓. สำนักสงฆ์ควนประ (หมู่ที่ ๗)
๔. สำนักสงฆ์ไสเดาอ้อย (หมู่ที่ ๑๑)
๕. สำนักสงฆ์ถ้ำบุญรักษาภูผาราม (หมู่ที่ ๒)
๑. มัสยิดบ้านต้นเหียง (หมู่ที่ ๑๒)
๒. มัสยิดช่องเขางาม (หมู่ที่ ๑๕)
๑. ศาลาพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ (หมู่ที่ ๑๖)

มัสยิด ๒ แห่ง ได้แก่

อื่นๆ ได้แก่

๒. ***ประเพณี***

๒.๑ ประเพณีวันสงกรานต์

สงกรานต์หมายถึง การส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เดิมทีวันที่จัดสงกรานต์นั้นจะมีการคำนวณทางดาราศาสตร์แต่ในปัจจุบันได้มีการกำหนดวันที่แน่นอน คือตั้งแต่วันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน แต่เดิมวันขึ้นปีใหม่ไทย คือวันเริ่มปีปฏิทินของไทยจนถึง พ.ศ.๒๔๓๑ และได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่จนถึง พ.ศ.๒๔๘๓

๒.๒ ประเพณีวันเข้าพรรษา

วันเข้าพรรษา เป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์เถรวาทจะอธิษฐานว่าจะพักประจำอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งตลอดฤดูฝนเป็นระยะเวลา ๓ เดือนตามที่พระธรรมวินัยได้บัญญัติไว้โดยไม่ไปค้างแรมที่อื่นหรืออาจพูดเป็นภาษาทั่วไปว่า **จำพรรษา** (พรรษา แปลว่า ฤดูฝน , จำ แปลว่า พักอยู่) พิธีเข้าพรรษานี้ถือว่า

เป็นข้อปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์โดยตรง ไม่สามารถละเว้นได้ทุกกรณี ซึ่งการเข้าพรรษาตามปกติจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี (หรือเดือน ๘ หลัง ถ้ามีเดือน ๘ สองหน) และจะสิ้นสุดลงในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ หรือวันออกพรรษา

๒.๓ ประเพณีวันออกพรรษา

วันออกพรรษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วันมหาปวารณา เป็นวันสำคัญทางศาสนาพุทธแบบไทย-ลาว โดยเป็นวันสิ้นสุดระยะเวลาจำพรรษา ๓ เดือนของพระสงฆ์เถรวาท โดยเป็นวันที่พระสงฆ์จะทำสังฆกรรม คือ การปวารณาในวันนี้ วันออกพรรษา (ออกปฐมิพรรษา^๑) จะตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ (ประมาณเดือนตุลาคม) หลังวันเข้าพรรษา ๓ เดือน ตามปฏิทินจันทรคติไทย

๒.๔ ประเพณีทอดกฐิน

การทอดกฐิน ก็คือการนำผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าสงฆ์ ซึ่งมีจำนวนอย่างน้อย ๕ รูป โดยมิได้เจาะจงว่าจะถวายภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง การทอดกฐิน มีกำหนดระยะเวลาตั้งแต่ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงกลางเดือน ๑๒ มีกำหนด ๑ เดือน ภายหลังจากออกพรรษาแล้ว จะทอดก่อนหรือภายหลังที่กำหนดนี้ไม่ได้ ที่มาของประเพณีทอดกฐิน

๓. *****ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชุมชน*****

๓.๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง พินิจความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้สติปัญญาของคนในท้องถิ่น มีการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

๓.๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๒.๑ ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกลั่นกรอง/การปศุสัตว์/การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา เป็นต้น

๒.๒ ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน งานแกะหนังตะลุง งานทอผ้าด้วยมือ งานเย็บปักถักร้อย การทำหัวโขน เป็นต้น

๒.๓ ด้านอุตสาหกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิตโดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่างๆ จากยางพารา เป็นต้น

๒.๔ ด้านการแพทย์ไทย คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การแพทย์แผนไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร) การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมอตำแยของชาวไทยมุสลิม (โต๊ะบีแดด) เป็นต้น

๒.๕ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๒.๖ ด้านศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว ลำตัด ลิเก หมอลำ โนรา หนังตะลุง เพลงบอก เป็นต้น

๒.๗ ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ ภาษาถิ่น หนังสือ ตำรา ตำรับอาหาร งานประเพณี/บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่างๆ เป็นต้น

๒.๘ ด้านอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

แยกตามประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านอุตสาหกรรม

ลำดับที่	รายละเอียด	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	วัตถุประสงค์
๑	ทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป(โต๊ะ/เตียง/ตู้)ฯลฯ	นายโยธิน บุญกองแก้ว	๑๘๑ ม.๙	เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน
๒	ทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป(โต๊ะ/เตียง/ตู้)ฯลฯ	นายทวีป สุขศรี	๕๘ ม.๑๗	เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน
๓	แปรรูปจากเหล็กมาเป็นอุปกรณ์ต่างๆ (ช่างตีเหล็ก)	นายประเวศ สุขศรี	๕๘/๓ ม.๑๗	เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน

ด้านเกษตรกรรม

ลำดับที่	รายละเอียด	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	วัตถุประสงค์
๑	ทำสวนแบบผสมผสาน	นางอาจันต์ มณีพันธ์	๗๖ ม.๑๑	เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน
๒	ปลูกผักสวนครัวแบบผสมผสาน	นางเจียมจิตร ชูใหม่	๗๙ ม.๖	-เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน -เพื่อพัฒนาต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม

ด้านหัตถกรรม

ลำดับ ที่	รายละเอียด	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	วัตถุประสงค์
๑	ทำไม้กวาดดอกหญ้า	นางมารีสา บางโรย	๑๐๙ ม.๑๑	เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน
๒	ทำดอกไม้จากริบบิ้น	นางกนิษฐา ณ ปัญญะ	๗๓ ม.๑๑	เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน
๓	ทำผลิตภัณฑ์จากสานจูด	นางสาวลัคมณ คองเรือง	๒๐๖ ม.๑๗	พัฒนาต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม

ด้านการแพทย์ไทย

ลำดับ ที่	รายละเอียด	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	วัตถุประสงค์
๑	ดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน	นางประคอง สุทธิเกิด	๑๖๐ ม.๙	พัฒนาต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม
๒	ดูแลรักษาสุขภาพด้านกายภาพ ข้อเสื่อม นวดแผนไทย	นางสาวณาดยา สุขกุล	๒๑๔ ม.๖	พัฒนาต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม
๓	ดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน	นางพ้องศรี ไกรเทพ	๗๑ ม.๑๑	เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน

ด้านอื่นๆ(ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ฯลฯ)

ลำดับ ที่	รายละเอียด	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	วัตถุประสงค์
๑	ผู้นำศาสนพิธีทางศาสนาในชุมชน เช่นศาสนพิธีงานมงคลและงานอวมงคล ทำขวัญนาๆ	นายมนัส แสงมณี	๘/๑ ม.๒	-สืบทอดประเพณีท้องถิ่นด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรม
๒	ผู้นำศาสนพิธีทางศาสนาในชุมชน เช่นศาสนพิธีงานมงคลและงานอวมงคล ไหว้พระภูมิบ้านๆ	นายวิลาศ เพชรสีเงิน	๑๗๓ ม.๑๑	-สืบทอดประเพณีท้องถิ่นด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรม -เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน
๓	ผู้นำศาสนพิธีทางศาสนาในชุมชน เช่นศาสนพิธีงานมงคลและงานอวมงคล	นางราตรี ศรีแก้ว	๒๑๑ ม.๖	-สืบทอดประเพณีท้องถิ่นด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรม

ด้านภาษาและวรรณกรรม

ลำดับ ที่	รายละเอียด	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	วัตถุประสงค์
๑	ภาษามาลายู	นายวิลาศ เพชรสีเงิน	๑๗๓ ม.๑๑	-สืบทอดประเพณี ท้องถิ่นด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรม เพราะเสี่ยงต่อการ สูญหายใกล้ขาดผู้สืบทอด

ด้านศิลปกรรม

ลำดับ ที่	รายละเอียด	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	วัตถุประสงค์
๑	เพลงบอก	นายนอม บุญณะทอง	๘๕ ม.๑๔	-สืบทอดประเพณี ท้องถิ่นด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรม เพราะเสี่ยงต่อการ สูญหายใกล้ขาดผู้สืบทอด

